

บทที่ 1

ทองสมุททิยาศาสตร์และวิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู

ในปัจจุบันย่อมเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ความเจริญของประเทศชาตินั้นไม่ว่าจะเป็นงาน การปกครอง การเศรษฐกิจและสังคม ต้องอาศัยการศึกษาเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น การศึกษาเป็นการอบรมสั่งสอนเด็กให้มีความรู้ความสามารถโดยเฉพาะเอกภาพและสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจ เลื่อมใสการปกครองแบบประชาธิปไตย มีศีลธรรม วัฒนธรรม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติ ผู้ที่หน้าที่อบรมสั่งสอนก็คือครู ชาติจะเจริญมากน้อยเพียงใดนั้น ครู ย่อมมีบทบาทสำคัญเป็นอันมาก ประเทศชาติจะต้องมีครูที่มีคุณภาพดีและมีปริมาณเพียงพอ เพื่อจะได้ ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนได้ทั่วถึงและไต่ผลดี จึงจะเห็นได้ว่าคุณภาพของการศึกษาทุกระดับย่อมขึ้นอยู่กับ การฝึกหัดครู ในด้านความสำคัญของครู ขออยู่เชิงพระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในคราวเสด็จพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชา การศึกษา เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2510 ว่า "...ขอให้ท่านตระหนักว่า ความเจริญ หรือความเสื่อมของชาตินั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชน ผลการอบรมเยาวชนของท่าน ถือได้ว่าเป็นเครื่องกำหนดอนาคตบ้านเมืองโดยแท้ เมื่อท่านได้เลือกทำหน้าที่ของท่านแล้ว ท่านต้อง พยายามทำทั้งกายและใจโดยเต็มกำลัง เพื่อให้สำเร็จผลโดยสมบูรณ์ ให้สมกับมีหน้าที่อัน สำคัญ..."¹

ประเทศชาติจะต้องมีครูดี มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอ เพื่อที่จะได้ทำหน้าที่สั่งสอน อบรมได้ทั่วถึงและไต่ผลดี จึงจะเห็นได้ว่าคุณภาพของการศึกษาทุกระดับย่อมขึ้นอยู่กับ การฝึกหัดครู

¹ พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชา การศึกษา, ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, วันที่ 18 ธันวาคม 2510.

ในด้านความสำคัญของครู บุญถิ่น อรรถากร กล่าวว่า "...จะร่วมกันสร้างครูที่ออกไปอบรม
ชี้แนวทางและสั่งสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดี ช่วยดำรงไว้ซึ่งอิสรภาพและความมั่นคง จรรโลงความ
รุ่งเรืองของเมืองไทยในค่านิยมจริยธรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคมตลอดไป..."²

ความสำคัญของห้องสมุดวิทยาลัยครู

แต่การศึกษามีได้สิ้นสุดเพียงแค่นั้นเรียนเท่านั้น ยังขยายออกไปถึงภายนอกห้องเรียน
อีกด้วย สิ่งสำคัญที่เป็นปัจจัยในการเรียนการสอนของผู้เรียนและผู้สอน คือห้องสมุดนั่นเอง อาจ
กล่าวได้ว่า หัวใจของสถานศึกษาอยู่ที่ห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในสถานศึกษา
ฝึกหัดครู จะต้องให้นักศึกษามีความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง การเรียนการสอนในชั้นจึงเป็น
เพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชาการเท่านั้น การศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุดนอกจากจะได้ความรู้
อย่างกว้างขวางแล้วยังได้ความรู้ที่ถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริง ทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้นักศึกษามี
นิสัยรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อจะได้นำนิสัยที่ดีงามนี้ไปปลูกฝังให้นักเรียน
ของคนอีกคนหนึ่ง ความสำคัญของห้องสมุดต่อการศึกษานักศึกษานั้น บุญถิ่น อรรถากร กล่าวว่า
"...เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการศึกษามาก เพราะเป็น
แหล่งรวมวิทยาการที่มนุษย์ทุกคนสามารถจะเพิ่มพูนความรู้ของตนได้จากการอ่าน การให้การศึกษา
แก่บุคคลที่จะออกไปเป็นครูนั้น มิได้หมายความว่าแต่เพียงว่าให้ความรู้แก่นักเรียนฝึกหัดครูเท่านั้น
แต่จะต้องปลูกฝังให้นักเรียนฝึกหัดครูเกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือและสนใจหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
วิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้ามาก ความรู้ความคิดใหม่ ๆ มีมากขึ้น การฝึกหัดให้นักเรียนฝึกหัด
มีนิสัยรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าจึงเป็นสิ่งจำเป็น..."³

² บุญถิ่น อรรถากร, เอกสารครบรอบ 16 ปีของกรมการฝึกหัดครู (กรมการฝึกหัดครู,
2513), หน้า 11.

³ บุญถิ่น อรรถากร, เอกสารการอบรมและสัมมนาบรรณารักษ์ของสถานศึกษาฝึกหัดครู
(หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2512), หน้า 1.

พว พันธ์เฒ่า ไททำการค้นคว้าวิจัยในปริณฎานิพนธ์เรื่อง ปัญหาแสดงความต้องการ ในการรับบริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2512 สรุปความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อสถานศึกษา ฝึกหัดครูไว้ว่า "... ถ้าวิจารณาในสถานศึกษาฝึกหัดครู ก็จะเห็นความสำคัญของห้องสมุด มากขึ้น เพราะนักเรียนฝึกหัดครูทั้งหลายที่จะออกไปเป็นผู้เฝ้าของเยาวชนของชาตินั้น หากจะ ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถานศึกษา มิไ้มองเห็นความสำคัญของการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง หรือความสำคัญของการใช้ห้องสมุดแล้ว เมื่อออกไปเป็นครูก็เชื่อแน่ว่า คงจะใช้วิธีสอนเป็นไป ตามแบบเก่า ๆ คือ ครูเป็นผู้บอกความรู้ให้แกนักเรียน นักเรียนจะคอยฟังและจดบันทึกความรู้จาก ครูเท่านั้น หากไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองไม่ จะเห็นใ้ควาห้องสมุดในสถานศึกษาฝึกหัดครู จึงไม่เป็นที่เห็นแต่เพียงแหล่งวิทยากรให้แก่ักศึกษาฝึกหัดครูเท่านั้น แต่ยังคงฝังทัศนคติในการค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง ให้แก่ผู้ที่จะเป็นครูเพื่อนำไปเผยแพร่แก่เยาวชนของชาติต่อไปอีกด้วย..."⁴

ลมูล รัตตการ ไ้กล่าวสรุปความสำคัญของห้องสมุดวิทยาลัยครูที่มีต่อวิธีการเรียน การสอนในปัจจุบันของวิทยาลัยครูว่า ห้องสมุดเป็นที่รวมแห่งวิทยากรต่าง ๆ ที่ผู้สอนและผู้เรียน จะเขามาศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในทุกแขนงวิชา และเลือกอ่านหนังสือได้โดยอิสระตามความ สนใจของแต่ละบุคคล จะมีนิสัยรักการอ่านหนังสือสามารถมองเห็นความแตกต่างระหว่างหนังสือ กับ นั้หนังสือไม่ดี ช่วยให้ความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และยังจะ ช่วยให้บริการในสมบัติสาธารณะ รู้จักใช้และระวังรักษาหนังสืออย่างถูกต้อง⁵ ซึ่งข้อความทั้งหมด นี้เป็นความมุ่งหมายของแต่ละสถาบันการศึกษาฝึกหัดครูที่มีต่อผู้เรียนในการที่จะให้ห้องสมุดเป็นแหล่ง เสริมสร้างความรู้ให้เพิ่มพูนและสมบูรณ์ขึ้น

⁴ พว พันธ์เฒ่า, ปัญหาแสดงความต้องการในการรับบริการห้องสมุดของอาจารย์ และนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ (ปริณฎานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2512), หน้า 2 - 3.

⁵ ลมูล รัตตการ, การใช้ห้องสมุด (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2513), หน้า 4 - 9.

สรุปแล้วจะเห็นว่า หอสมุดเป็นอุปกรณ์การศึกษาและเป็นเครื่องส่งเสริมการศึกษาที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน หอสมุดคือสถานศึกษาเป็นของคู่กัน ถ้ามีสถานศึกษาก็ต้องมีหอสมุดอยู่ควบคู่กันไปทั้งนี้เพราะนักการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญที่หอสมุดมีต่อการใ้การศึกษา แต่ที่สำคัญยิ่งคือ หอสมุดเป็นแหล่งความรู้สำหรับทั้งนักศึกษาและครูอาจารย์ หอสมุดเป็นสถานที่เก็บรวบรวมหนังสือ สิ่งพิมพ์ อุปกรณ์การศึกษา เพื่อประโยชน์แก่การอ่านและการศึกษาคนควา หอสมุดไม่ใช่เป็นเพียงส่วนประกอบของการเรียนการสอน แต่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และเป็นส่วนที่จะขาดเสียมิได้ จึงนับว่าหอสมุดเป็นอุปกรณ์สำคัญแก่การศึกษาในวิทยาลัยครูในปัจจุบันนี้มาก แต่หอสมุดที่จะสามารถส่งเสริมการศึกษาให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาได้นั้นเจ้าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้

วัตถุประสงค์และหน้าที่

1. เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นโยบายและหลักสูตร หอสมุดควรเป็นแหล่งสะสมเอกสารและอุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร ต้นฉบับตัวเขียน โสตทัศนวัสดุ ฯลฯ อย่างพอเพียงเพื่อใช้ประกอบหลักสูตร
2. หอสมุดวิทยาลัยครู ควรมีหนังสือเล่มสำคัญ ๆ หนังสือซึ่งแสดงถึงอารยธรรมอันเป็นมรดกตกทอดมา หนังสือที่กระตุ้นความคิดริเริ่ม หนังสือที่สนองความใคร่รู้ใคร่เห็น และหนังสืออ่านเพื่อความบันเทิง
3. หอสมุดวิทยาลัยครู ควรจะรวบรวมสิ่งพิมพ์แต่ละแห่งจัดทำขึ้น ตลอดจนสิ่งพิมพ์เก่าของของแต่ละแห่ง
4. ควรมีสัทธิพิเศษที่จะได้รับสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานราชการทุกแห่ง
5. หอสมุดวิทยาลัยครู ควรจัดหาหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ ตามระบบสากล เพื่อความสะดวกในการใช้
6. ควรมีสถานที่อย่างพอเพียงกับการเก็บรักษาหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาและการให้บริการ

7. หอสมุดวิทยาลัยครูควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เช่น ช่างมหาวิทยาลัย และหน่วยราชการต่าง ๆ
8. ควรมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฝ่ายบริหารในคานงงบประมาณ และในคานงการเจ้าหน้าที่ และกับฝ่ายการสนในคานงการจัดหาหนังสือและอุปกรณ์สำหรับประกอบการศึกษา และกับฝ่ายนักศึกษาในคานงส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือ
9. หอสมุดวิทยาลัยครู ควรมีความร่วมมือกัน ในคานงงานเทคนิคและการให้บริการ⁶

สถานที่ ควรเป็นห้องหรืออาคาร สำหรับเก็บรวบรวมหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาอื่น ๆ และเป็นสถานที่ที่ผู้รับบริการจะเข้ามาศึกษาคนควา โดยทั่วไปมักประกอบด้วยห้องต่าง ๆ คือ

- ห้องทำงานของบรรณารักษและเจ้าหน้าที่หอสมุด
- ห้องอ่านหนังสือของผู้เข้ามาศึกษาคนควา และใช้วางชั้นหนังสือถอย
- ห้องปฏิบัติงานของผู้เข้ามาใช้หอสมุด ความธรรมดาหอสมุดเป็นสถานที่ต้องการความสงบ ถ้าหากผู้ใดต้องการปรึกษาหรือชี้แจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในหอสมุด ก็จะทำให้มีเสียงดังเป็นที่รบกวนคนอ่านอื่น ๆ ดังนั้นหอสมุดจึงได้จัดห้องไว้ให้เป็นห้องปฏิบัติงานโดยเฉพาะอีกห้องหนึ่ง

- ห้องเก็บของ เป็นที่เก็บหนังสือชำรุด และเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในหอสมุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶

กรมการฝึกหัดครู, เอกสารสรุปหัวข้อเรื่องมาตรฐานหอสมุดวิทยาลัยครู
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2516), หน้า 2. (พิมพ์ต่อสำเนา)

บรรณารักษ์ บรรณารักษ์หมายถึงบุคคลผู้ดำเนินการของห้องสมุด จะต้องเป็นผู้ที่
ได้รับการศึกษาและฝึกฝนทางวิชาบรรณารักษศาสตร์มาแล้วเป็นอย่างดี จึงสามารถดำเนินการ
ของห้องสมุดได้ บรรณารักษะมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

- รับผิดชอบในการดำเนินการของห้องสมุด ตลอดจนกับบัญชีขั้นสูงขึ้นไป
- รับผิดชอบและควบคุมนโยบายการเลือกและจัดหาหนังสือ ตลอดจนถึงสิ่งพิมพ์และอุปกรณ์
การศึกษาของห้องสมุด
- รับผิดชอบในการจัดหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาของห้องสมุด
- ควบคุมให้เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของห้องสมุดทำงานไปตามที่ได้รับมอบหมาย
- จัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายของห้องสมุด ตลอดจนควบคุมการใช้จ่ายภายในห้องสมุดด้วย

หนังสือ สิ่งพิมพ์และอุปกรณ์การศึกษาอื่น ๆ ซึ่งได้รับการคัดเลือกมาแล้วเป็นอย่างดี
มีปริมาณเพียงพอและตรงกับวัตถุประสงค์ของห้องสมุดวิทยาลัยครู สงเสริมหลักสูตร สอดคล้องกับ
นโยบายของสถานศึกษา อยู่ในความต้องการและความสนใจของผู้ใช้ ทันสมัย นอกจากนั้นควรมี
การจัดเตรียมหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาเหล่านั้น โดยถูกต้องตามหลักสากลนิยม ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวก
ความสะดวกให้แก่ผู้มารับบริการห้องสมุด

ผู้รับบริการ เป็นบุคคลที่มาใช้สถานที่ของห้องสมุด หรือผู้ที่ยืมหนังสือของห้องสมุดไปอ่าน
หรือผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมการศึกษาของห้องสมุด ซึ่งก็ได้แก่อาจารย์และนักศึกษาของวิทยาลัยครู⁷

⁷ ศรีทอง สีหาพงศ์, หลักการโรงหนังสือและห้องสมุด (อักษรเจริญทัศน์, 2508),
หน้า 37 - 38, 42.

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นและให้ประโยชน์อย่างยิ่ง จะช่วยให้การศึกษาของนักศึกษาไคมลคดียิ่งขึ้น ห้องสมุดจะต้องประกอบด้วย วัตถุประสงค์และหน้าที่ สถานที่ บรรณารักษ์ หนังสือ และผู้รับบริการ จึงจะทำให้การสอนของครูอาจารย์ไคมลคดียิ่งขึ้น และความรู้ของนักศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น ห้องสมุดจะเป็นสถานที่ที่ครูอาจารย์ใช้เป็นที่ฝึกหัดให้นักศึกษารู้จักวิธีการศึกษาตนเอง ส่งเสริมให้นักศึกษารักการอ่าน มีรสนิยมที่ดีในการเลือกอ่านหนังสือ และรู้จักใช้ห้องสมุดเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตสืบไป

มาตรฐานห้องสมุดวิทยาลัยครู

ห้องสมุดวิทยาลัยครู เป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาระดับฝึกหัดครู ห้องสมุดนอกจากจะมีองค์ประกอบตามที่กล่าวแล้ว แต่เนื่องจากในขณะนี้ห้องสมุดทุกแห่งยังไม่อยู่ในระดับมาตรฐาน จึงควรมีมาตรฐานห้องสมุด (Library Standards) ไว้เพื่อเป็นแนวทางแก่บรรณารักษ์ในการที่จะดำเนินงานหรือปรับปรุงห้องสมุดให้บรรลุถึงเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มาตรฐานห้องสมุดในสถานศึกษาฝึกหัดครู มีรายละเอียดที่สมควรจะกล่าวดังในตาราง 7

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8 คณะอนุกรรมการทำโครงการพัฒนาห้องสมุด, เอกสารโครงการพัฒนาห้องสมุด
โรงเรียนระหว่างปี พ.ศ. 2510 - 2514 (กรมวิเทศสหการ, 2508), (พิมพ์คัดสำเนา).

ตาราง 7 มาตรฐานห้องสมุดในสถานศึกษาปีกลัศครุ

ขนาดของสถานศึกษา คิดจากจำนวนนักเรียน	เจ้าหน้าที่ห้องสมุด			ห้องอ่านหนังสือ		หนังสือในห้องสมุด		ค่าบำรุง ต่อนักเรียน 1 คน	หมายเหตุ
	บรรณารักษ์	ผู้ช่วย บรรณารักษ์	เสมียน พนักงาน	พื้นที่ พื้นทีต่อ ผู้อ่าน 1 คน	จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน	จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน	จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน จำนวน		
300 คน	1 คน	-	ครึ่งเวลา	25 ตารางฟุต	ห้องมีนักเรียน มากที่สุด 20	1 ห้อง	3,000 หนึค	3,500 เลม	50 บาท
600 คน	1 คน	1 คน	1 คน	25 ตารางฟุต	100	1 ห้อง	6,000 หนึค	7,000 เลม	50 บาท
900 คน	1 คน	2 คน	1 คน	25 ตารางฟุต	150	2 ห้อง	9,000 หนึค	10,000 เลม	50 บาท
1,000 คน	1 คน	3 คน	2 คน	25 ตารางฟุต	200	2 ห้อง	12,000 หนึค	15,000 เลม	50 บาท
1,500 คน	1 คน	4 คน	2 คน	25 ตารางฟุต	250	3 ห้อง	15,000 หนึค	20,000 เลม	50 บาท
1,800 คน	1 คน	5 คน	3 คน	25 ตารางฟุต	300	3 ห้อง	20,000 หนึค	25,000 เลม	50 บาท

หมายเหตุ คำว่า หนึค ในที่นี้หมายถึง รึอเรื่อง

วิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิถียุคแรก

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 ข้อ 22 มีว่า "รัฐเป็นผู้จัดการฝึกหัดครูและพึงสนับสนุนการฝึกหัดครูเป็นพิเศษ เพื่อให้สถานศึกษาต่าง ๆ มีครูผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถให้การศึกษาค้นคว้าโดยผลสัมบูรณ์ สมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ"⁹ แสดงว่า รัฐมีหน้าที่ผลิตครูที่สามารถให้การศึกษาค้นคว้าโดยผลสัมบูรณ์ตามความมุ่งหมาย ข้อความที่ว่า "สามารถให้การศึกษาค้นคว้าโดยผลสัมบูรณ์" จะมีความหมายเพียงใด คงไม่ได้หมายถึงให้ไปสมัครไปสอนให้นักเรียนมีความรู้ทางวิชาการเท่านั้น เพราะการสอนเพียงใหม่มีความรู้ทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว ไม่อาจทำให้เกิดผลสัมบูรณ์ตามความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ ตามแผนการศึกษาชาตินั้นนอกจากความรู้ทางวิชาการแล้ว ผู้ใดรับการศึกษาค้นคว้าจะต้องได้รับการอบรมให้เกิดความเฉลียวฉลาดรอบรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ มีความสามารถในการดำเนินงานอาชีพ มีความคิดริเริ่ม มีการชวนชวชาญศึกษา ค้นคว้าต่อไปอีกเพื่อความก้าวหน้า และเพื่อประสบความสำเร็จในการครองชีพ ท้ายที่สุดนี้ รัฐจึงต้องเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ รู้จักวิธีค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเยาวชนจะได้รับความรู้กว้างขวางอยู่เสมอ และรู้วิธีสอนแนะนำวิธีคิดระดมเร้าใจ เยาวชนให้รู้จักวิธีศึกษาตนเอง รวมทั้งช่วยเสริมสร้างนิสัยที่เป็นเครื่องช่วยให้การศึกษามุ่งผลสัมบูรณ์ตามความมุ่งหมายได้ ดังนั้นหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาศึกษา พุทธศักราช 2508 ซึ่งปรับปรุงแก้ไขใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยยิ่งขึ้น มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนฝึกหัดครูเป็นผู้มีความรู้ในคานวิชาสามัญ คานวิชาการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดี มีความสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ โดยมีนิสัยชอบค้นคว้าหาความรู้ มีความคิดริเริ่ม รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล ให้มีโอกาสสำรวจหาความถนัดของตน ให้เข้าใจเด็กวัยรุ่น ให้มีความสามารถในการสอน

⁹ กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 6 แผนการศึกษาชาติ (โรงพิมพ์ ร.ส.พ., 2504); หน้า 3.

การปกครอง ให้มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนตระหนักถึงความสำคัญ
 ของหน้าที่ ตระหนักถึงความรับผิดชอบ และตระหนักในจริยธรรม ศีลธรรมและวัฒนธรรม¹⁰
 เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายตามนี้ จึงมีการกำหนดให้เรียนทั้งวิชาสามัญ (วิชาความรู้พื้นฐาน ใ้แก่
 วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) วิชาพิเศษ(วิชา
 ที่จะนำไปสอนในระดับนั้น ๆ ได้แก่วิชาเกษตรกรรม ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ พละนาฏย
 ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ การสอนวิชาลูกเสือและอนุชาต บรรณารักษศาสตร์) และ
 วิชาการศึกษา (ใ้แก่ วิชาหลักการศึกษ จิตวิทยาการศึกษาและพัฒนาการเด็ก หลักการสอน
 และวิธีสอนวิชาเฉพาะการฝึกสอน)¹¹

ในบรรดาวิชาพิเศษที่กำหนดให้เรียนนี้ จะใ้กล่าวเฉพาะวิชาบรรณารักษศาสตร์ว่า มี
 ความจำเป็นและความสำคัญอย่างไรในการสอนวิชานี้ ในระดับประกาศนียบัตรของวิทยาลัยครู
 ทั่วประเทศ

ความหมายของวิชาบรรณารักษศาสตร์

แต่ก่อนอื่นใครจะพิจารณาคำว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์" เสียก่อน คำว่า
 "บรรณารักษศาสตร์" เป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำในภาษาอังกฤษ คือคำว่า Library Science
 หรือ Librarianship หรือ Library Studies ทั้งสามคำนี้มีความหมายคล้าย
 กัน ตามแต่ผู้ใ้จะนำมาใ้ สำหรับใ้ในประเทศไทย แต่เดิมใ้เริ่มมีการสอนวิชานี้ขึ้น เรียกว่า

¹⁰ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2508
 โรงพิมพ์การศาสนา, 2508), หน้า 1.

¹¹ รายละเอียดวิชาผู้ใ้ บทที่ 3

"วิชาจัดของสมุด" ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะเปิดสอนวิชานี้ จึงขอประทานชื่อวิชานี้ใหม่จาก พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ คำว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์" จึงปรากฏนับแต่นั้นมา¹² ต่อมามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ก็ได้เปิดสอนเช่นกัน และเมื่อปี พ.ศ. 2511 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ขออนุมัติจากสภาการศึกษาแห่งชาติ เพื่อขอเปิดสอนภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในคณะมนุษยศาสตร์ สภาการศึกษาแห่งชาติอนุมัติให้เปิดสอนได้โดยให้เหตุผลว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาที่เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าความรู้แขนงวิชาต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบันการศึกษา และในประเทศไทย กิจกรรมของสมุดยังล้าหลังอยู่มาก จำเป็นต้องอาศัยบรรณารักษ์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างยิ่งมาดำเนินการและปรับปรุงให้เจริญก้าวหน้า เพื่อเป็นประโยชน์อย่างเต็มที่แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ในการปรับปรุงตนเองและการประกอบอาชีพส่วนตัว อันเป็นผลถึงประเทศชาติส่วนรวมในที่สุด" ¹³

¹² สุทธิลักษณ์ อัมพวงศ์, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย", บรรณารักษ์ 2509 (แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 3.

¹³ สภาการศึกษาแห่งชาติ, เอกสารสรุปรายละเอียดเพื่อขอให้สภาการศึกษาแห่งชาติพิจารณาอนุมัติการจัดตั้งภาควิชาในมหาวิทยาลัย, (หน่วยหลักสูตร กองวิชาการ, 2511), หน้า 2. (พิมพ์อสงไขย).

ได้มีผู้อธิบายความหมายของวิชานี้ไว้ในที่ต่าง ๆ กัน ดังนี้ ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา กล่าวไว้ว่า

วิชาบรรณารักษศาสตร์ คือวิชาที่วางหลักการและการปฏิบัติงานของห้องสมุดและกระบวนการ
ความรู้ทั้งหลายที่บันทึกไว้ ซึ่งครอบคลุมการจัดการ การดำเนินงาน การเก็บรักษา
การเรียกใช้สารสนเทศความรู้ที่เก็บรักษาไว้ การเผยแพร่ความรู้ การอ้างอิงและ
ค้นคว้าวิจัย โดยใช้ห้องสมุดและบริการข่าวสารอื่น ๆ ¹⁴

จิน เคย์ เกทส์ (Jean Key Gates) แห่งมหาวิทยาลัย South Florida
ได้อธิบายความหมายของวิชาที่ว่า "บรรณารักษศาสตร์ คือวิชาที่เรียกว่าการจัดการความรู้ไม่ว่า
จะเป็นรูปลักษณะใดก็ตาม ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายวัตถุประสงค์ และหน้าที่ของห้องสมุด
ซึ่งคองนำเอาหลักการ ทฤษฎี วิธีการ การจัดการองค์และเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน
บริการของห้องสมุด นอกจากนี้วิชาบรรณารักษศาสตร์ยังรวมถึงวิธีการที่จะนำเอาความรู้จาก
หนังสือและวัสดุต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุด นำมาใช้และปรับปรุง ขยายงานบริการของ
ห้องสมุดอยู่เสมอ" ¹⁵

¹⁴ "The Higher Education Act of 1965," Journal of Education for Librarianship VI (Summer-Spring, 1966), p. 219.

¹⁵ Jean Key Gates, Introduction to Librarianship (McGraw-Hill Series in Library Education, New York : McGraw-Hill Book Company, 1967), p. 133.

จากคู่มือการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัย Keio ประเทศญี่ปุ่น
ได้อธิบายความหมายของวิชานี้ไว้อย่างชัดเจนดังนี้ "วิชาบรรณารักษศาสตร์ คือวิชาที่อาศัย
การจัดความรู้ทั้งหมด ซึ่งจำเป็นต่อรวบรวมจัดดำเนินงาน และรักษาวัสดุที่ได้นั้นทุกไว้มุ่งเป็น
ผลิตภัณฑ์ของสติปัญญามนุษย์ ประสบการณ์ทางบ้านอารยธรรมและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะนำความรู้
เหล่านี้มาให้แก่คนทั่วไปที่ต้องการ วิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นการศึกษาในทางเทคนิคของวิธีการ
ที่จะนำเอาความรู้ทั่วไปมาใช้ และทฤษฎีที่เข้ากับสภาพการณ์แท้จริง" ¹⁶

นอกจากนี้ ยังมีผู้อธิบายความหมายของวิชานี้ไว้อีก เช่น สุทธิลักษณ์ อัมพวงศ์
หัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้อธิบายความหมายของวิชา
บรรณารักษศาสตร์ไว้อย่างชัดเจนและครบคลุมเนื้อหาของวิชานี้ไว้อย่างละเอียดดังนี้

บรรณารักษศาสตร์ คือวิชาที่เกี่ยวกับหนังสือ รวมทั้งการบริหารงานและดำเนินงานใน
ห้องสมุด มุ่งหมายให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และอุดมการณ์ในห้องสมุด
ในฐานะเป็นสถาบันสังคมสำหรับให้บริการศึกษาค้นคว้า เพื่อยกระดับฐานะทางสังคม
แก่ผู้ที่รักการอ่าน การค้นคว้าและการวิจัยเรื่องราวต่าง ๆ ในรู้จักเลือกคัดจัดหา
หนังสือ และอุปกรณ์การอ่านที่มีคุณภาพมาเก็บรักษาไว้ในห้องสมุด เพื่อเป็นมรดก
ของคนรุ่นหลัง และให้เรียนรู้ถึงวิธีการบริหารงานและดำเนินงานในห้องสมุดอย่างถูก
แบบแผน เพื่อจัดบริการต่าง ๆ ในอันที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้ประโยชน์จากหนังสือและ
อุปกรณ์ในห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ ¹⁷

16

Keio University, School of Library and Information Science
Catalogue 1968 - 1970. [n.p., n.d.], p. 7.

17

สุทธิลักษณ์ อัมพวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 1.

จากบทความเรื่องวิชาบรรณารักษศาสตร์ของ แมงมาส ชาวลิค ในสังคมศาสตร์
ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ กล่าวว่ "วิชาบรรณารักษศาสตร์ คือวิชาการเป็นบรรณารักษ์"¹⁸
และจากหนังสือ ถาม-ตอบ บรรณารักษศาสตร์ ชุก พ.กศ. กล่าวว่

วิชาบรรณารักษศาสตร์ คือวิชาซึ่งว่ควยการจักดำเนินงานห้องสมุดเพื่อส่งเสริมความ
ฉลาดรอบรู้ การศึกษาค้นคว่ ความจรรโลงใจและความรื่นรมย์ใจให้แก่บุคคลทั่วไป
ควยการรู้จักจักจัดหาหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสนองวัตถุประสงค์ข้างตน และรู้จัก
จักเก็บรักษาตลอดจนส่งเสริมให้ใชอุปกรณ์เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สมคังวัตถุประสงค์
นั้น ๆ ควย¹⁹

ทวี มุขระโกษา กล่าวถึงวิชาบรรณารักษศาสตร์ว่ว่

วิชาบรรณารักษศาสตร์ คือวิชาที่ว่ควยความรู้อันเกี่ยวกับหนังสือและสิ่งพิมพ์ทุกประเภท
อย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นยังจะตองเรียนรู้วิปฏิบัติงานในการดำเนินงานห้องสมุด
เพื่อที่จะบริการแก่ผู้อ่าน โดยให้ผู้อ่านเข้าถึงหนังสือ และสามารถใชประโยชน์จาก
หนังสือใหม่มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และยังจะตองรู้จักเลือกหนังสือ ตลอดจนอุปกรณ์
ทางการศึกษาอย่างเหมาะสมควย²⁰

¹⁸ แมงมาส ชาวลิค, "วิชาบรรณารักษศาสตร์", สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับพิเศษ 1 (14 ธันวาคม 2507), หน้า 52 - 53.

¹⁹ รัญจวน อินทรกำแหง, "ปรัชญาวิชาบรรณารักษศาสตร์" วารสารห้องสมุด,
8 (พฤษภาคม - มิถุนายน, 2507), 324.

²⁰ ทวี มุขระโกษา และชลชี ลีชะวณิช, บรรณารักษศาสตร์ (โรงพิมพ์
ประเสริฐการพิมพ์, 2511), หน้า 1.

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ที่ยกมากล่าวข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าวิชาบรรณารักษศาสตร์มุ่งถึงการจัดทำเนืองงานในห้องสมุด แต่ความหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรประกาศนียบัตรไม่มุ่งถึงการจัดทำเนืองงานห้องสมุดแต่อย่างใด เพราะโดยอธิบายไว้ว่า เพื่อให้มีทักษะในการใช้หนังสือและห้องสมุด รู้จักวิธีค้นคว้า บันทึก เขียนรายงาน ให้เป็นผู้รักการอ่านและตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน ให้รู้จักใช้วารสารนิตยสาร เป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบ และเพื่อปลูกฝังให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ²¹ จะเห็นได้ว่า เน้นหนักในทางการใช้ห้องสมุดเป็นส่วนใหญ่ เดิมทีเจิวในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ใช้ว่า "การจัดและใช้ห้องสมุด" สำหรับหลักสูตรที่แก้ไขปรับปรุงใหม่ คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2508 หลักสูตรวิชาครูประโยคครูมัธยม และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง พุทธศักราช 2510 ใช้คำว่า "บรรณารักษศาสตร์" ฉะนั้นความหมายของคำว่าวิชาบรรณารักษศาสตร์ในที่นี้จึงรวมหมายถึง การจัดทำเนืองงานและวิธีการใช้ห้องสมุดด้วย

นอกจากนี้ จากคำจำกัดความเหล่านั้นยังจะเห็นได้อีกว่า วิชาบรรณารักษศาสตร์นั้นจะต้องอาศัยบุคคลที่มีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ จึงจะสามารถศึกษาวิชานี้ให้เข้าใจโดยละเอียดซึ่ง และนำวิชาความรู้ที่ใดเรียนมาแล้วไปปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่บรรดาผู้ใช้ได้อย่างแท้จริง ปัจจุบันวิชาบรรณารักษศาสตร์ ได้เป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาคนและประเทศชาติไม่ยอมไปหาวิชาอื่น ในประเทศที่พัฒนาแล้วมีการส่งเสริมการศึกษาวิชานี้ในระดับปริญญาในวิทยาลัยครูต่าง ๆ ส่วนในประเทศที่กำลังพัฒนาในด้านการศึกษาฝึกหัดครู องค์กรศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ก็ได้สนับสนุนส่งเสริมในการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างจริงจังตลอดมา²²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²¹ กรมการฝึกหัดครู, แนะแนวการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ (กรมการฝึกหัดครู, 2515), หน้า 1.

²² กรมการฝึกหัดครู, หน้าที่งานและโครงการของกรมการฝึกหัดครู (กรมการฝึกหัดครู, 2516), หน้า 100.

วัตถุประสงค์และความสำคัญของการศึกษาระดับบัณฑิตยศาสตร์

ห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนการสอนในปัจจุบัน บัณฑิตยศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุด ปัจจุบันนี้ทุกโรงเรียนต้องมีห้องสมุด นั้นย่อมหมายความว่าทุกโรงเรียนต้องการบัณฑิตยศาสตร์ แต่การจะเป็นบัณฑิตยศาสตร์โดยไม่มีความรู้และประสบการณ์ทางบัณฑิตยศาสตร์มาก่อน ย่อมบังเกิดผลดี โดยยาก หากว่าได้มีความรู้และมีประสบการณ์บ้าง ย่อมเป็นการช่วยในการศึกษา ค้นคว้า และจัดการดำเนินงานได้ เพราะวิชาบัณฑิตยศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องอาศัยทักษะ นอกจากนั้นถ้าครูสามารถทำหน้าที่เป็นบัณฑิตยศาสตร์ช่วยยืมเป็นการดี ความคิดเห็นเช่นนี้เป็นที่ยอมรับกันแม้ในต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากปัญหาของ แฮตตี้ เอ็ม ไนต์ (Hattie M. Knight) อาจารย์ผู้สอนวิชาบัณฑิตยศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัย Brigham Young University ที่กล่าวว่า ทำไมครูจึงควรศึกษาระดับบัณฑิตยศาสตร์ ไนต์ ได้ชี้ให้เห็นถึงเหตุผล 5 ประการที่ครูควรเรียนวิชาที่ว่า เพื่อเตรียมเป็นครูบัณฑิตยศาสตร์ในโรงเรียน เพื่อสอนเด็กให้รู้จักวิธีใช้หนังสือและห้องสมุด เพื่อเป็นแนวทางประกอบอาชีพ เพื่อการศึกษาต่อในโรงเรียนบัณฑิตยศาสตร์และเพื่อฝึกให้เป็นบัณฑิตยศาสตร์ของสมาคมเล็ก ๆ ใดค่อย ๆ 23 เรื่องเปรียบเทียบกับของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความสำคัญเช่นเดียวกับประเทศไทย มีเพียงข้อสุดท้ายขอเดี๋ยว คือ มุ่งฝึกครูหรือนักเรียนฝึกหัดครู เพื่อให้เป็นบัณฑิตยศาสตร์ของสมาคมช่วย ทั้งนี้เพราะในต่างประเทศเห็นความสำคัญของห้องสมุดประชาชนมาก เนื่องจากความขาดแคลนบุคคลากร ความมุ่งหมายของการฝึกหัดครูหรือนักเรียนฝึกหัดครูที่ได้ศึกษาระดับนี้ จึงได้มุ่งฝึกให้เป็นบัณฑิตยศาสตร์ของสมาคมช่วย

23

Hattie M. Knight, "The Case for Library Science in Teacher Education", Malayan Library Journal III, Pt. 3 (November, 1963), 60 - 61.

มีหลายคนกล่าวว่า การศึกษาวิชาในระดับปริญญาตรี ทำให้เพิ่มภาระแก่ผู้เรียน
 ไม่นอย แพทวารีเซีย แคทเล็ต (Patricia Catlett) แห่ง Southeastern
 Louisiana State College ไม่เห็นประโยชน์ที่จะสอนในระดับนี้ ผู้ที่จะเป็นครูบรรณารักษ์
 ก็ควรจะศึกษาวิชาการฝึกหัดครู เพื่อรับประกาศนียบัตร รวมทั้งจะได้ฝึกหัดการสอนในสาขาวิชา
 นั้น ๆ ควบ ขิสเตอร์ เอ็ม คลอเดีย (Sister M. Claudia) แห่งวิทยาลัย Marygrove
 College กล่าวว่า บรรณารักษ์ชอบที่จะได้ศึกษาวิชาการทั่ว ๆ ไปก่อน แล้วศึกษาต่อในด้าน
 วิชาบรรณารักษศาสตร์ มิฉะนั้นจะเป็นการทำให้ความรู้ทั่ว ๆ ไปค่อยลงไป และทำให้ผู้เรียนเกิด
 ความลำบากในการศึกษาวิชาที่พอกันชวย ส่วน พิลลิส แอล ดันแฮม (Phyllis L. Dunham)
 แห่งวิทยาลัย Adams State College ให้ความเห็นว่าเป็นการแย่งเวลา และเป็นการ
 บังคับให้ผู้เรียนทำงานในระดับปริญญาตรี บางทีขอเสนอแนะว่า ผู้ที่จะเป็นครูบรรณารักษ์ แต่ไม่
 ต้องการศึกษาระดับปริญญาตรี หากต้องการฝึกงานเป็นครูบรรณารักษ์เท่านั้น ควรได้ศึกษา
 วิชาไปเป็นวิชาโท (Minor) ก็ดีกว่าเพียงพอสำหรับจะทำงานเป็นครูบรรณารักษ์หรือเป็นผู้ช่วย
 บรรณารักษ์ได้²⁴ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเปิดสอนในวิทยาลัยครูเพื่อให้อรรถการใช้ของสมุด
 และสอนเป็นวิชาบรรณารักษศาสตร์นั้น มีบุคคลสำคัญในวงการศึกษหลายคนเห็นว่า จะเป็นการ
 ช่วยจัดปัญหาความขาดแคลนครูบรรณารักษ์โรงเรียนได้เป็นอย่างดี

สำหรับประเทศไทยความสำคัญของวิชาบรรณารักษศาสตร์ และความจำเป็นที่ต้องมี
 วิชา^{นี้}ในวิทยาลัยครู^{นั้น} ไม่ใช่เพื่อจะให้^{นักเรียน}ฝึกหัด^{ครู}ที่สำเร็จการศึกษาแล้วไปทำหน้าที่
 บรรณารักษ์ แต่เพื่อฝึก^{ผู้เรียน}ใหม่^{มีความรู้}และทักษะในการใช้หนังสือและห้องสมุดประเภทต่าง ๆ
 ประกอบการศึกษา^{คนควา} ฝึกนิสัย^{ผู้เรียน}ให้สนใจใฝ่หาความรู้ใ้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ
 ให้ศึกษาเล่าเรียนโดย^{พึ่งตนเอง}เป็นส่วนใหญ่ ปลูกฝังนิสัย^{ใหญ่}ใฝ่เรียนรักการอ่านหนังสือจนเป็นกิจ
 นิสัย และฝึกนิสัย^{ใหญ่}ใฝ่เรียนใฝ่หาใจถึงสิทธิ์ของ^{ตน} รู้จักเคารพสิทธิ์ของผู้อื่น ตลอดจนให้รู้จัก
 วิชา^{สาธาณสมบัติ} คือสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ หรือเป็นเครื่องช่วย
 ให้การศึกษา^{ดำเนินไป}ด้วยดีเมื่อมีโอกาสศึกษาต่อ หรืออาจเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และ
 เกิดประโยชน์อย่างมาก^{มาก}ในการไปปฏิบัติงานครู แม้จะอยู่ในฐานะผู้ปกครอง เด็กก็มีประโยชน์
 มากเช่นกัน อาจเกิดประโยชน์โดยตรง^{โดยการไป}เป็นบรรณารักษ์หรือเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ใน
 สถานศึกษา ถ้าศึกษาถึงการจัดการ^{ดำเนินงาน}ในห้องสมุดมาแล้ว

ในขณะที่^{ศึกษา}อยู่ย่อมมีความเข้าใจ มีความรู้^{กว้างขวาง}ในการค้นหาหนังสือหรือวัสดุ
 อุปกรณ์^{ที่ต้องการ}จากห้องสมุดได้โดยรวดเร็วและกว้างขวาง รู้วิธีค้นหาหนังสือจากบัตรรายการ
 และสามารถเข้าใจ แปล ตีความหมายบัตรรายการในการค้นหาหนังสือหรือบทความที่ต้องการ รู้วิธี
 เลือกหนังสือหรือเลือก^{ขอร้อง}สิ่งที่^{ได้จาก}หนังสือและหนังสือ^{อ้างอิง} รู้จักตำแหน่งแห่งที่ของหนังสือ
 และวัสดุอุปกรณ์ รู้จักการใช้หนังสือของห้องสมุด ตลอดจนรู้จัก^{ระวาง}รักษาหนังสือ ใ้รับการฝึก
 วิธีค้นหา^{เรื่องต่าง ๆ} จาก^{ครรชน} สารานุกรม พจนานุกรม เป็นต้น การฝึกการใช้ห้องสมุด
 เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ในการศึกษาทั้งสิ้น และประสบการณ์^{นี้}สามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน
 เมื่อมีโอกาสศึกษาต่อในสถาบันการศึกษา^{ชั้นสูง}ต่อไป ยิ่งศึกษาสูงขึ้นความจำเป็นของห้องสมุดยิ่งทวี
 มากขึ้น ซึ่งเป็นการใ้เปรียบเทียบ^{มี}พื้นฐานความรู้และมีทักษะในการใช้ห้องสมุดเป็นทุนอยู่แล้ว

นอกจากนี้ วิชาบรรณารักษศาสตร์ที่เคียศึกษาในวิทยาลัยครู อาจกลายเป็นแนวทางในการเลือกอาชีพในภาคไหนก็ได้ กล่าวคือนักเรียนที่เรียนสำเร็จตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง และหลักสูตรประกาศนียบัตรบรรณารักษสามารถไปประกอบอาชีพเป็นผู้ช่วยบรรณารักษตามห้องสมุดโรงเรียน หรือเป็นบรรณารักษตามห้องสมุดประชาชนทั่ว ๆ ไปได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในระหว่างเรียนวิชานี้ ได้มีโอกาสศึกษาเวลาเรียนวิชาต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานห้องสมุดขนาดเล็ก²⁶ และอีกประการหนึ่งในระยะที่ศึกษาเวลาเรียน อาจจะได้พบกับบางสิ่งบางอย่างที่ก่อให้เกิดความประทับใจ จนเกิดความตั้งใจไว้ว่า เมื่อเรียนจบตามหลักสูตรแล้วจะไปทำงานตามห้องสมุดโดยตรง หรือเป็นครูสอนนักเรียนก็ตาม ก็จะใช้เวลาที่เหลือช่วยงานตามห้องสมุดเพื่อการศึกษาของเยาวชนเป็นสำคัญ

แต่ห้องสมุดจะมีบทบาทสำคัญในการศึกษา เป็นสถานที่ที่ให้ความรู้ ความบันเทิงใจ เป็นสถานที่ส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือ คนควาหาความรู้ในสิ่งที่ตนสนใจหรือวิชาการใหม่ๆ และเป็นสถานที่ให้บริการความรู้แก่นักเรียนทั่วไปในชั้น ห้องสมุดจำเป็นต้องเก็บรวบรวมหนังสือและวัสดุต่าง ๆ ทุกสาขาวิชาในโลกนี้ แล่นำมาจัดดำเนินงานเพื่อบริการแก่ผู้มาใช้บริการของห้องสมุดที่จะจัดห้องสมุดเพื่อบริการแก่นักเรียนให้ได้ดี และมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยบรรณารักษที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในทางวิชาการและเทคนิคมาปฏิบัติงาน จึงจะสามารถดำเนินงานได้อย่างดี

26

กระทรวงศึกษาธิการ: หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาบรรณารักษ พุทธศักราช

2510 (โรงพิมพ์การศาสนา, 2510), หน้า 1.

บุคคลที่จะทำหน้าที่บรรณาธิการและทำงานโดยตรงกับวัตถุประสงค์ของการจัดห้องสมุดควรจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องทั่ว ๆ ไปเป็นพื้นฐาน และเป็นบุคคลที่สนใจในเรื่องหนังสือ มนุษย์และชีวิต นอกจากนี้แล้วบรรณาธิการต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความฉลาดคอกทน มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างสรรค์ความก้าวหน้าต่าง ๆ โดยอาศัยห้องสมุดเป็นสื่อกลาง

หน้าที่งานในห้องสมุดอาจแบ่งเป็น 3 ฝ่ายใหญ่ ๆ คือ งานฝ่ายบริหาร งานฝ่ายเทคนิคเฉพาะของห้องสมุด และงานฝ่ายบริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด งานฝ่ายบริหารคือ งานที่เกี่ยวกับการวางแผนนโยบาย จัดนโยบาย จัดงบประมาณ จัดบุคลากร อาคารและควบคุมการดำเนินงานในห้องสมุดทั้งหมด งานฝ่ายเทคนิคเฉพาะของห้องสมุดได้แก่การจัดหาหนังสือมาเข้าห้องสมุด การจัดหมู่หนังสือและการทำบัตรรายการ การเรียงบัตร ชื่อมหนังสือ เหล่านี้เป็นต้น ส่วนงานฝ่ายบริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด ได้แก่การจ่าย-รับหนังสือแก่ผู้ใช้ห้องสมุด การให้บริการตอบคำถามและการช่วยคนควา และบริการพิเศษอื่น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกใหญ่ใช้ห้องสมุด ได้รับผลประโยชน์จากวัสดุในห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ เช่นการทำกรรมวิธีวารสาร กรรมวิธีหนังสือพิมพ์ การรวบรวมบรรณานุกรมและอื่น ๆ

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่างานห้องสมุดนั้นจำเป็นต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ทางวิชาชีพ บรรณาธิการศาสตร์มาปฏิบัติงาน นอกจากจะมีความรู้ทางทฤษฎีแล้วบรรณาธิการจะต้องได้รับการฝึกหัดปฏิบัติงานในระหว่างที่ทำการศึกษา ตลอดจนเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะนำ

27

Keio-Gijuku University, Faculty of Literature, Japan
Library School, Announcement Catalogue 1957-1958. [n.p., n.d.], p.8.

28

สุทธิลักษณ์ อัมพวงษ์, เรื่องเดิม: หน้า 2.

มาใช้ในการทำงานให้ประสพผลดียิ่งขึ้น ควบคู่ผลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว อาจสรุปวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ออกได้ดังนี้

- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจของสมุดในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาประเทศ
- เพื่อให้ศึกษามีความรู้และความเข้าใจในหลักการของการบริหารงานห้องสมุด เพื่อดำเนินงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานของห้องสมุด
- เพื่อให้ศึกษามีพื้นฐานความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมในแขนงมนุษยธรรมศึกษา สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และสามารถให้บริการช่วยการคนควาในสถานต่าง ๆ ควบ

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ความสำคัญอื่น ๆ ยังมีอีกมากมาย เนื่องจากความสำคัญและความจำเป็นของวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่มีต่อวงการศึกษานี้กัตถครู และต่อวงการอื่น ๆ กับทั้งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการของทุกประเทศในขณะนี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ นอกจากในวิทยาลัยครูส่วนกลางแล้ว วิทยาลัยครูส่วนภูมิภาคทั่วประเทศต่างก็ได้พยายามเปิดสอนวิชานี้แทบทุกแห่ง ทำให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาขยายตัวมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีครูประจำการในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มารับการอบรมวิชาชุดบรรณารักษศาสตร์จากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยปีละไม่น้อย จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้วิชาบรรณารักษศาสตร์เข้าเป็นวิชาหมวดหนึ่งในการสอบวิชาชุดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา และวิชาชุดครูประโยคมัธยม ซึ่งนับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งต่อวงการศึกษานี้ เพราะครูที่ได้อบรมวิชานี้ ย่อมจะนำความรู้ต่าง ๆ และวิธีการคนควาไปถ่ายทอดหรือแนะนำแก่เด็กนักเรียนของตนในท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไปทั่วพระราชอาณาจักร

พ.ศ. 2509 - 2516 มีผู้รับการอบรม 3049 คน และสอบได้ทั้งสิ้น 2995 คน ทำให้สามารถคาดคะเนได้ว่า ในระยะเวลาต่อไปข้างหน้า วิชาบรรณารักษศาสตร์จะเป็นวิชาสำคัญ วิชาหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศ หองสมุดถือเป็นสถาบันที่จะให้การศึกษาแก่คนทุกคนโดยไม่จำกัดขอบเขต แต่บรรณารักษ์จำเป็นต้องมีวิธีการที่จะดำเนินงานหองสมุดให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม รู้จักวิธีการที่จะกระตุ้นให้คนรักการอ่าน รักความก้าวหน้าหาความรู้หาความรู้อยู่เสมอ บรรณารักษ์จะทำงานใดก็ทำเมื่อใดรับการศึกษาและฝึกอบรมมาดีพอ

เราสามารถกล่าวได้ว่า หองสมุดและวิชาบรรณารักษศาสตร์มีความสำคัญและมีบทบาทต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก บ้านเมืองจะเจริญก้าวหน้าก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนพลเมืองของประเทศ ฉะนั้นการปลูกฝังนิสัยให้เยาวชนของชาติเป็นผู้รักการอ่านหนังสือจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ วิทยาลัยครูทั้งหลายตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี และหาทางปลูกฝังผู้ที่จะเป็นครูให้เป็นผู้รักในการแสวงหาความรู้ เนื่องจากว่าตนเองเป็นผู้หมั่นในการแสวงหาความรู้ ก็จะช่วยให้ครูในอนาคตมีความสามารถในการปลูกฝังนิสัยอันดีงามให้แก่เยาวชนของชาติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย